

De ældre og arbejdsmarkedet

Thomas Michael Nielsen

DANMARKS
STATISTIK

De ældre og arbejdsmarkedet

Udgivet af Danmarks Statistik
Januar 2004
Oplag: 500
Danmarks Statistiks Trykkeri, København

Pris: 72,00 kr. inkl. 25 pct. moms

ISBN: 87-501-1373-9

Adresse:

Danmarks Statistik
Sejrøgade 11
2100 København Ø

Tlf. 39 17 39 17

Fax 39 17 39 99

E-post: dst@dst.dk

www.dst.dk

© Danmarks Statistik 2004

Enhver form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation, uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik, er forbudt efter gældende lov om ophavsret.

Undtaget herfra er citatretten, der giver ret til at citere med angivelse af denne publikation som kilde i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Forord

Der er i øjeblikket meget fokus på ældre menneskers tilknytning til arbejdsmarkedet. Det skyldes især den demografiske udvikling som betyder, at de ældre i de kommende år vil udgøre en stadig større del af befolkningen.

Denne temapublikation har som sit hovedformål at bidrage med viden om de ældres relationer til arbejdsmarkedet. Kilden er arbejdskraftundersøgelserne for hele året 2002, hvis ikke andet er anført.

Indholdet er delt i tre afsnit. Først fokuseres der på de beskæftigede. Herefter følger afsnit om personer uden for arbejdsstyrken. Endelig er arbejdskraftundersøgelsens grundlag og metode beskrevet særskilt i det afsluttende afsnit.

I de fleste tabeller og figurer vil der indgå fire aldersgrupper: 30-54-årige, 55-59-årige, 60-66-årige og 67-74-årige. I alt deltog 36.557 personer i alderen 30 til 74 år i arbejdskraftundersøgelserne i 2002, og det er disse interview, som publikationens resultater er baseret på.

Det er gennemgående et mål at afklare, hvordan forhold for de ældre adskiller sig fra gruppen af 30-54-årige. Hvordan fordeler de ældre beskæftigede sig på brancher? Hvad er deres ugentlige arbejdstid? Hvilken rolle spiller uddannelse og civilstand for om man er i beskæftigelse? Hvor længe har de beskæftigede ældre været på deres nuværende arbejdsplads? Hvor mange efterlønsmodtagere er i beskæftigelse, og hvor meget arbejder de om ugen? Disse er nogle af de spørgsmål, som denne temapublikation vil forsøge at besvare.

Det er første gang, at der publiceres tal fra arbejdskraftundersøgelsen vedrørende de 67-74-årige. Det skyldes bl.a. at denne aldersgruppe kun har indgået i arbejdskraftundersøgelsen siden 1. kvartal 2001. At offentliggøre tal om beskæftigelsen for de 67-74-årige har også været et vigtigt formål med denne publikation.

De ældre og arbejdsmarkedet er udarbejdet i kontoret for Arbejdsmarkedsstatistik af fuldmægtig Thomas Michael Nielsen, som man også kan rette henvendelse til med eventuelle spørgsmål på tlf. 39 17 34 78, eller som e-post til tmn@dst.dk

Danmarks Statistik, januar 2004

Jan Plovsing / Carsten Zangenberg

Indhold

1.	De ældre i beskæftigelse	5
1.1	Beskæftigelsesfrekvenser i Danmark	5
1.2	Beskæftigelsesfrekvenser for 55-64-årige i EU ..	6
1.3	Branchefordeling	7
1.4	Normal ugentlig arbejdstid	8
1.5	Arbejdsfunktion	9
1.6	Uddannelse og beskæftigelse	11
1.7	Civilstand og beskæftigelse	13
1.8	Selvstændige og lønmodtagere	14
1.9	Antal år på nuværende arbejdsplads	15
1.10	Uddannelse inden for de sidste 4 uger	16
2.	De ældre uden for arbejdsstyrken	19
2.1	Ønske om arbejde	19
2.2	Årsag til ikke at søge arbejde	20
2.3	Uddannelsesniveau	20
2.4	Uddannelse inden for de sidste 4 uger	22
2.5	Efterlønsmodtagere	23
3.	Datagrundlag og metode	25

1. De ældre i beskæftigelse

Dette afsnit om de ældre i beskæftigelse udgør hovedparten af denne publikation. Afsnittet er inddelt i 10 underafsnit, der hver især behandler et område.

1.1 Beskæftigelsesfrekvenser i Danmark

Beskæftigelsesfrekvensen falder med alderen

Beskæftigelsesfrekvensen, dvs. andelen af befolkningen i beskæftigelse, falder kraftigt med alderen. Hvor der for 30-54-årige er henholdsvis 88,7 pct. mænd og 81,3 pct. kvinder i beskæftigelse, er andelen for 60-66-årige kun henholdsvis 36 pct. for mænd og 18 pct. for kvinder. For de 67-74-årige er kun 3,3 pct. af kvinderne og 9,4 pct. af mændene i beskæftigelse.

Tabel 1.

Tilknytning til arbejdsmarkedet

	30-54 år		55-59 år		60-66 år		67-74 år	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	pct.							
Beskæftigede	88,7	81,3	80,1	67,7	36,0	18,0	9,4	3,3
Arbejdsløse	3,4	3,6	3,5	3,7	0,7	0,4	0,1	0,1
Uden for arbejdsstyrken	7,9	15,1	16,4	28,6	63,3	81,6	90,6	96,7
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	1.000 personer							
Antal personer i alt	970	967	185	173	198	178	142	163

Mænd har højere beskæftigelsesfrekvens

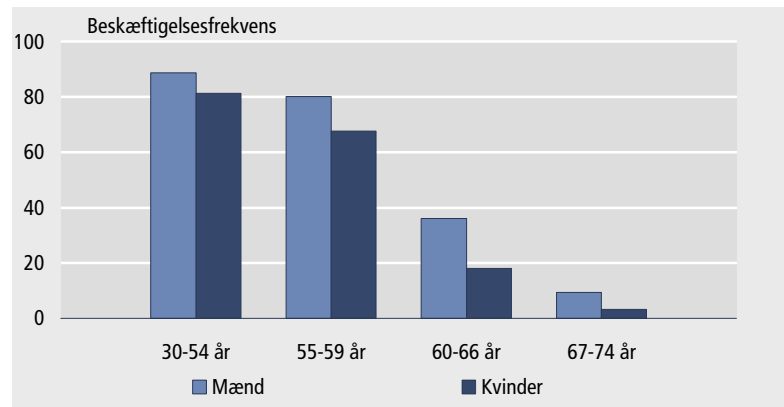
Mænd har en højere beskæftigelsesfrekvens end kvinder for alle aldersgrupper vedkommende. Samtidig er forskellen mellem kvinder og mænd stigende med alderen, hvilket fremgår af figur 1.

Stigende forskel med alderen

30-54-årige mænd og kvinder har en beskæftigelsesfrekvens på henholdsvis 88,7 og 81,3. Det svarer til, at beskæftigelsesfrekvensen for 30-54-årige mænd er ca. 9 pct. højere end kvinders. For de 60-66-årige er andelen af mænd i beskæftigelse derimod dobbelt så høj som kvinders andel, mens de 67-74-årige mænd har en beskæftigelsesfrekvens, som er næsten tre gange højere end kvinder i samme aldersgruppe.

Generationsforskelle i beskæftigelsesmønstrene

De relativt større forskelle mellem mænd og kvinders beskæftigelsesfrekvenser for de ældre kan skyldes, at kvinder trækker sig tidligere tilbage end mænd. Forskellene kan imidlertid også være generationsbestemte, idet en større andel kvinder i de ældre aldersgrupper aldrig har været på arbejdsmarkedet. Den nuværende store forskel mellem f.eks. 60-66-årige mænd og kvinders beskæftigelsesfrekvens kan således blot afspejle, at 60-66-årige tilhører en generation, hvor kønsforskelle har været mere fremherskende, end de er for yngre mænd og kvinder i dag.

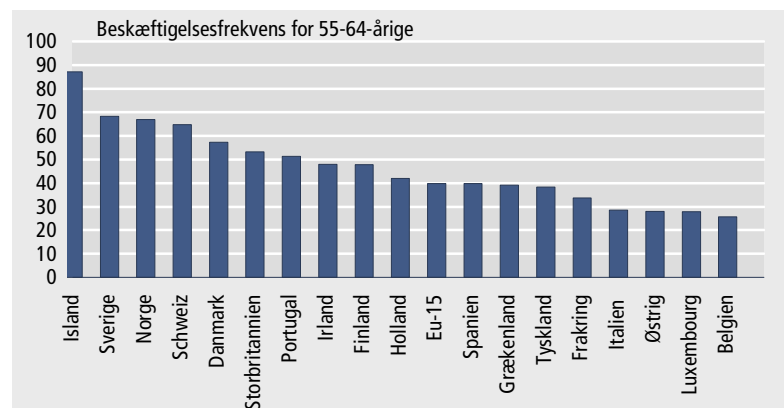
Figur 1. **Beskæftigelsesfrekvenser**

1.2 Beskæftigelsesfrekvenser for 55-64-årige i EU

EU's 2010 mål

På Europarådets møde i Stockholm 2001 blev det vedtaget som målsætning, at beskæftigelsesfrekvensen for 55-64-årige i EU skal være 50 inden år 2010. Denne beslutning skal ses i lyset af den demografiske udvikling, der for alle lande betyder, at de ældre vil komme til at udgøre en gradvist større andel af befolkningen. I mange lande vil det betyde, at offentlige pensionssystemer og andre velfærdsordninger vil komme under pres, hvis ikke de ældre i højere grad udskyder deres tilbagetrækning og således bidrager med arbejde frem for at være på passiv forsørgelse.

Figur 2 viser i faldende orden 55-64-åriges beskæftigelsesfrekvens i alle EU-lande samt Island, Norge og Schweiz.

Figur 2. **Beskæftigelsesfrekvens for 55-64-årige i EU 2002**

Kilde: Eurostat

Store forskelle mellem landene Det fremgår at der er store forskelle mellem EU-landene. I top og bund finder man Sverige og Belgien med beskæftigelsesfrekvenser for 55-64-årige på henholdsvis 68,3 og 25,8. De store forskelle mellem EU-landene skyldes to forhold. For det første er der væsentlige generelle forskelle mellem landene, hvad angår andelen af befolkningen i beskæftigelse. Desuden er det forskelligt, hvornår man trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet i de forskellige EU-lande.

Tyskland, Frankrig og Italien trækker EU-gennemsnittet ned For de 15 EU-lande er den samlede beskæftigelsesfrekvens for 55-64-årige kun 39,8. Dette lave tal skyldes først og fremmest de lave beskæftigelsesfrekvenser i Italien, Tyskland og Frankrig. Disse tre store lande tegner sig tilsammen for over halvdelen af befolkningen i de 15 EU-lande og påvirker derfor EU-gennemsnittet kraftigt.

Danmark opfylder EU's målsætning I Danmark er 57,3 pct. af de 55-64-årige i beskæftigelse. Dette tal overgås blandt EU-landene kun af Sverige. Danmark opfylder således allerede klart EU's 2010 målsætning om en beskæftigelsesfrekvens på 50 for 55-64-årige. I øjeblikket er det kun Sverige, Danmark, Storbritannien og Portugal blandt EU-landene, som opfylder målsætningen. De tre EFTA-lande Island, Norge og Schweiz, som ikke er medlemmer af EU, opfylder også målet, jf. figur 2.

1.3 Branchefordeling

Tabel 2 viser hvordan de beskæftigede fordeler sig på brancher i de forskellige aldersgrupper. Desuden fremgår antallet af beskæftigede for hver aldersgruppe.

Landbrugets andel af beskæftigelsen stiger med alderen Andelen af beskæftigede i landbrug mv. samt foreninger og forlystelser viser en stigende tendens med alderen. For 30-54-årige er kun 3 pct. beskæftiget i landbrug mv. For 60-66-årige og 67-74-årige er andelen for landbrug mv. henholdsvis 8 pct. og 24 pct.

For foreninger og forlystelser er det især andelen af 67-74-åriges beskæftigelse på 14 pct. der bemærkes. Til sammenligning findes kun 4 pct. af de beskæftigede 60-66-årige i denne branche.

Sundheds- og socialvæsen falder med alderen Brancherne handel og forretningsservice og finansiering udgør en forholdsvis konstant andel for alle aldersgrupper. Sundhedsvæsen, sociale institutioner har derimod klart lavere andele af beskæftigelsen for de 60-66-årige og 67-74-årige sammenlignet med de 30-54-årige og 55-59-årige.

Tabel 2. Procentvis branchefordeling af beskæftigede fordelt på alder

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Landbrug mv.	3	3	8	24
Handel	12	10	13	13
Forretningsservice og finansiering	13	11	12	12
Offentlig administration og undervisning	14	21	16	12
Sundhedsvæsen, sociale institutioner	19	18	12	10
Foreninger og forlystelser	3	4	4	14
Andre brancher	36	33	35	15
Alle brancher	100	100	100	100
	1.000 personer			
Antal personer i alt	1 647	266	104	19

Selvstændige landmænd, der trækker sig sent tilbage, er hovedårsagen til den høje beskæftigelsesandel for landbrug mv. blandt 67-74-årige. I branchen foreninger og forlystelser skyldes den høje andel af de 67-74-åriges beskæftigelse bl.a. ældres relativt store deltagelse i foreningsarbejde.

1.4. Normal ugentlig arbejdstid

55-59-årige har lige så lang arbejdstid som 30-54-årige

Det er interessant, at der ikke er nogen væsentlig forskel i den ugentlige arbejdstid mellem 30-54-årige og 55-59-årige. Fuldtidsarbejde er for disse to aldersgrupper klart dominerende. For de 30-54-årige arbejder 87 pct. således mindst 30 timer om ugen, mens den tilsvarende andel for de 55-59-årige er 84 pct. Det tyder derfor på, at gradvis tilbage-trækning gennem nedsat tid ikke finder sted i aldersgruppen 55-59 år i særlig stort omfang.

Tabel 3. Normal ugentlig arbejdstid for beskæftigede

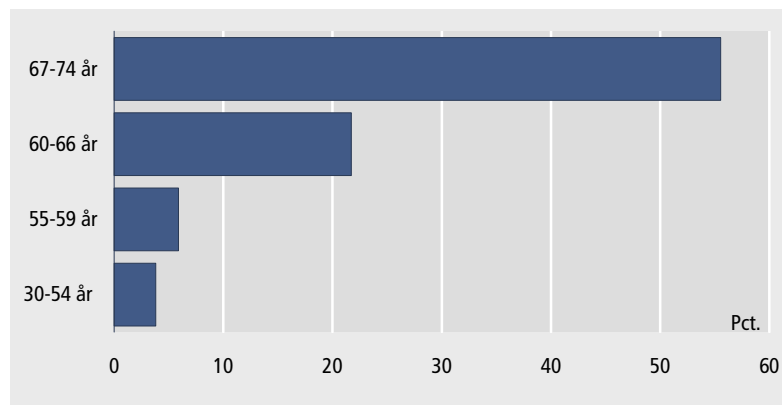
	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
1- 5 timer	0	1	8	20
6-10 timer	1	1	4	15
11-20 timer	3	4	10	20
21-30 timer	9	9	10	8
31-40 timer	64	63	45	21
Over 40 timer	23	21	21	10
Uoplyst	1	1	2	5
I alt	100	100	100	100
	1.000 personer			
Antal personer i alt	1 647	266	104	19

Deltidsarbejde udgør derimod en betydelig andel af beskæftigelsen for både 60-66-årige og 67-74-årige. Det er dog værd at bemærke, at henholdsvis 66 pct. af de beskæftigede 60-66-årige og 31 pct. af de beskæftigede 67-74-årige fortsat arbejder mere end 30 timer om ugen, jf. tabel 3.

Mere end halvdelen af de 67-74-årige arbejder på deltid

Figur 3 illustrerer omfanget af deltidsarbejde i de forskellige aldersgrupper. Det fremgår, at over halvdelen af de beskæftigede 67-74-årige kun arbejder mellem 1 og 20 timer om ugen. For de 60-66-årige er der tale om lidt under en fjerdedel, mens det kun er ca. 5 pct. af de beskæftigede i aldersgrupperne 30-54 år og 55-59 år, som arbejder mellem 1 og 20 timer om ugen.

Figur 3. **Andel af beskæftigede, som arbejder mellem 1 og 20 timer om ugen**

Kønnsforskel i ugentlig arbejdstid stiger med alderen

Beskæftigede kvinder har tydeligt lavere gennemsnitlig ugentlig arbejdstid end beskæftigede mænd i alle aldersgrupper. Kønnsforskellen er desuden stigende med alderen, jf. tabel 4.

Tabel 4. **Gennemsnitlig normal ugentlig arbejdstid for beskæftigede**

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	timer			
Mænd	40,4	39,7	35,1	24,3
Kvinder	34,8	33,1	28,0	15,9

1.5 Arbejdsfunktion

Tabel 5 inddeler de beskæftigede efter arbejdsfunktion.

Mange ældre i landbrug mv.

Man bemærker her, at kategorien arbejde inden for landbrug mv. udgør en større andel af beskæftigelsen for de ældre. Således er andelen af beskæftigede i denne kategori 2 pct. for de 30-54-årige, 7 pct. for de 60-66-årige og 16 pct. for de 67-74-årige.

Udover landbrug er kategorierne ledelse på øverste plan og arbejde på højeste niveau særlig interessante. Disse to kategorier må anses for at repræsentere de mest attraktive job. Man kunne derfor have en forventning om, at andelen af beskæftigelsen for disse to kategorier er højere for de ældre, da personer i disse job har større incitament til at blive på arbejdsmarkedet.

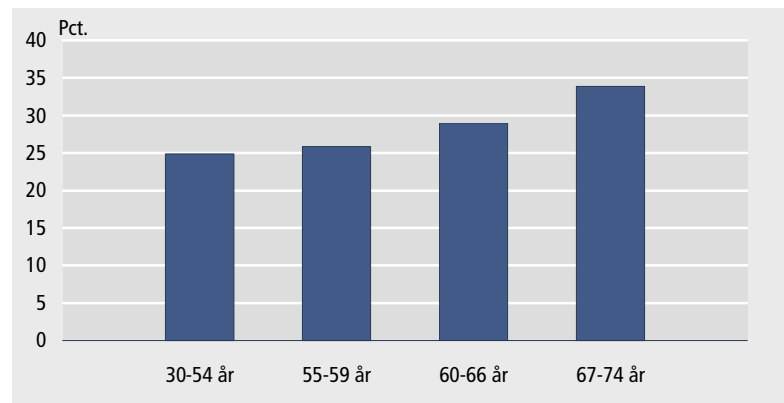
Tabel 5. De beskæftigede inddelt efter arbejdsfunktion

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Ledelse på øverste plan	9	10	14	13
Arbejde på højeste niveau	16	16	15	21
Arbejde på mellemniveau	23	20	14	11
Kontorarbejde samt salgs- og servicearbejde	22	22	19	11
Arbejde inden for landbrug mv.	2	2	7	16
Håndværkspræget arbejde, proces- og maskinoperatørarbejde	18	18	18	7
Andet arbejde	9	12	13	20
Alle	100	100	100	100
	1.000 personer			
Antal personer i alt	1 647	266	104	19

34 pct. af de 67-74-årige udførte ledelse på øverste plan eller arbejde på højeste niveau

Figur 4 viser netop andelen af de beskæftigede som udførte ledelse på øverste plan eller arbejde på højeste niveau. Det fremgår, at der blandt de beskæftigede 60-66-årige og især 67-74-årige er en højere andel i disse to arbejdskategorier end for 30-54-årige og 55-59-årige. For 30-54-årige udførte 25 pct. af de beskæftigede ledelse på øverste plan eller arbejde på højeste niveau, mens den tilsvarende andel for 67-74-årige er 34 pct.

Figur 4. Andel af beskæftigede i ledelse på øverste plan eller arbejde på højeste niveau

1.6. Uddannelse og beskæftigelse

Der er to sider, der bør undersøges i forbindelse med beskæftigelse og uddannelse. Først og fremmest er det interessant at vide, hvordan de beskæftigede fordeler sig på uddannelsesniveau. Lige så interessant er det imidlertid at undersøge, hvor stor beskæftigelsesandelen er for et givet uddannelsesniveau. Tabel 6 og 7 tjener disse to formål.

*Mange beskæftigede
67-74-årige har en
lang videregående
uddannelse*

Tabel 6 viser fordelingen af uddannelsesniveau for de beskæftigede. For de 30-54-årige, 55-59-årige og 60-66-årige er fordelingen stort set ens. De 67-74-årige beskæftigede har derimod en uddannelsesfordeling, som adskiller sig klart fra de andre aldersgrupper. Der er således en højere andel beskæftigede, som kun har en uddannelse på grundskoleniveau i denne aldersgruppe. Samtidig er andelen med en lang videregående uddannelse større. 14 pct. af de beskæftigede 67-74-årige har en lang videregående uddannelse mod kun 7 pct. for de 60-66-årige og 9 pct. for 30-54-årige.

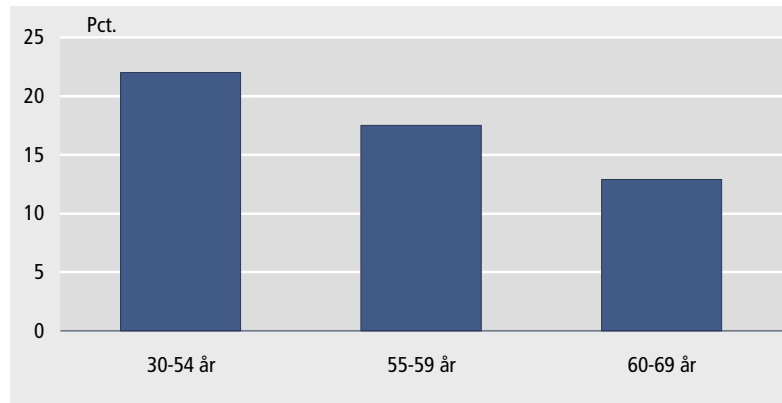
Tabel 6. Uddannelsesniveau for beskæftigede

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Grundskoleniveau, 1.-10. klasse	15	17	19	29
Gymnasialt niveau, 10.-12. udd.år	51	51	51	33
KVU ¹ , 13.-14. udd.år	8	8	6	9
MVU ¹ , 15.-16. udd.år	18	17	17	15
LVU ¹ , 17.-18. år udd.år	9	7	7	14
Alle	100	100	100	100
	1.000 personer			
Antal personer i alt	1 647	266	104	19

¹ KVU er kort videregående uddannelse. MVU er mellemlang videregående uddannelse. LVU er lang videregående uddannelse.

I en sammenligning mellem aldersgrupperne i tabel 6 skal man være opmærksom på, at der for uddannelsesniveaus vedkommende kan være betydelige generationsforskelle. Figur 5 er lavet for at illustrere dette. Her vises andelen af befolkningen som har en mellemlang eller lang videregående uddannelse fordelt på aldersgrupperne 30-54 år, 55-59 år og 60-69 år.

Figur 5. **Andel af befolkningen med en lang eller mellemlang videregående uddannelse 2002**

Kilde: Uddannelsesregisteret, Danmarks Statistik

Generationsbestemte uddannelsesmønstre

Det fremgår, at de 30-54-årige har et markant højere uddannelsesniveau end de 60-69-årige. Således har 22 pct. i alderen 30-54 år en lang eller mellemlang videregående uddannelse mod kun 12,9 pct. for de 60-69-årige. Disse tal viser, at der er generationsforskelle i befolkningens uddannelse. Ældre har som gruppe betragtet således et lavere uddannelsesniveau end den yngre befolkning. De 60-69-årige har ganske enkelt ikke opnået samme uddannelsesmæssige niveau som yngre generationer har gjort. Nutidens muligheder for SU samt større udbud og efterspørgsel efter højere uddannelse fra samfundet kan nævnes blandt årsagerne til, at der er relativt færre ældre, som har en lang eller mellemlang videregående uddannelse.

Personer med lange uddannelser bliver længere på arbejdsmarkedet

Tager man ovenstående generationsforskelle i betragtning, virker det som et endnu stærkere resultat, at der blandt de beskæftigede 67-74-årige er en klart højere andel med en lang videregående uddannelse i forhold til de beskæftigede 30-54-årige. Det peger entydigt i retning af at personer med lange videregående uddannelser har en tendens til at blive længere på arbejdsmarkedet.

Tabel 7 viser beskæftigelsesfrekvenser fordelt på uddannelsesniveau for de fire aldersgrupper.

Tabel 7. **Beskæftigelsesfrekvenser fordelt på uddannelsesniveau og alder**

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	————— beskæftigelsesfrekvens —————			
Grundskoleniveau, 1.-10. klasse	70	58	16	4
Gymnasialt niveau, 10.-12. udd.år	87	75	30	5
KVU, 13.-14. udd.år	87	81	37	13
MVU, 15.-16. udd.år	90	86	39	10
LVU, 17.-18. udd.år	94	91	52	19
Alle	85	74	27	6

Højere uddannede har højere beskæftigelsesfrekvenser

Det er en næsten helt entydig sammenhæng, at højere uddannelsesniveau medfører højere beskæftigelsesfrekvenser. For alle aldersgrupper har personer, som kun har en uddannelse på grundskole niveau, således de laveste beskæftigelsesfrekvenser.

Forskellen mellem højt og lavt uddannede er stigende med alderen

Forskellen mellem beskæftigelsesfrekvenser for forskellige uddannelsesniveauer er desuden stigende med alderen. F.eks. er der kun 16 pct. beskæftigede blandt 60-66-årige, som kun har en grundskoleuddannelse, mens 60-66-årige med en lang videregående uddannelse har en beskæftigelsesfrekvens på 52. Dvs. 60-66-årige med en lang videregående uddannelse har en beskæftigelsesfrekvens, som er mere end tre gange højere end beskæftigelsesfrekvensen for 60-66-årige, der kun har en grundskoleuddannelse. Den tilsvarende faktor er 1,3 for 30-54-årige, 1,6 for 55-59-årige og 4,8 for 67-74-årige.

Lavt uddannede trækker sig tidligere tilbage

Lavt uddannede trækker sig altså tilbage tidligere. Det kan skyldes flere forhold. For det første er lavt uddannede indtrådt tidligere på arbejdsmarkedet. Derfor er det også naturligt, at de trækker sig tilbage tidligere. Desuden er incitamenterne til at blive længe på arbejdsmarkedet størst for personer med lange uddannelser. De højtuddannede har ofte de bedst lønnede og mindre fysisk nedslidende job. Samtidig har de været kortere tid på arbejdsmarkedet end lavere uddannede.

1.7. Civilstand og beskæftigelse

Giftede mænd har de højeste beskæftigelsesfrekvenser

Kønssforskellene er betydelige på dette område. For de to ældre aldersgrupper 55-59-årige og 60-66-årige bemærkes det f.eks., at det for mænds vedkommende er de giftede, som har de højeste beskæftigelsesfrekvenser, mens de ugifte og fraskilte mænd ligger i bund, jf. tabel 8.

Tabel 8. **Civilstand og beskæftigelse for mænd²**

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	————— beskæftigelsesfrekvens —————			
Giftede mænd	93	85	37	10
Enkemænd	82	87	34	7
Fraskilte mænd	80	62	31	10
Ugifte mænd	83	61	33	10
Alle	89	80	36	9
	————— 1.000 personer —————			
Antal giftede mænd	596	140	158	108
Antal enkemænd	5	4	8	15
Antal fraskilte mænd	80	26	20	11
Antal ugifte mænd	289	16	12	8
Alle	970	185	198	142

² Gifte omfatter både giftede og registreret partnerskab. Fraskilte omfatter både fraskilte og ophævet partnerskab. Enkemænd omfatter både enkemænd og længstlevende af to partnere.

Blandt kvinder over 55 år har de ugifte de højeste beskæftigelsesfrekvenser

For kvinder er situationen lige omvendt. Her har ugifte 55-59-årige og 60-66-årige de højeste beskæftigelsesfrekvenser for aldersgruppen, mens de gifte kvinder har de laveste, jf. tabel 9. De ugifte 60-66-årige kvinder ligger med en beskæftigelsesfrekvens på 41 faktisk højere end alle de forskellige civilstandsgrupper for mænd i samme aldersgruppe. Det skal i denne forbindelse dog også bemærkes, at både gifte mænd og kvinder antalmæssigt er en langt større gruppe end de ugifte, hvilket også fremgår af tabel 8 og 9. Således er kun 4.000 60-66-årige kvinder ugifte, mens der i samme aldersgruppe er 126.000 gifte kvinder.

Tabel 9. **Civilstand og beskæftigelse for kvinder³**

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	————— beskæftigelsesfrekvens —————			
Gifte kvinder	84	68	16	3
Enker	70	61	20	3
Fraskilte kvinder	74	68	21	3
Ugifte kvinder	79	74	41	3
Alle	81	68	18	3
	————— 1.000 personer —————			
Antal gifte kvinder	644	131	126	85
Antal enker	13	10	24	54
Antal fraskilte kvinder	110	25	24	17
Antal ugifte kvinder	200	7	4	7
Alle	967	173	178	163

³ Gifte omfatter både gifte og registreret partnerskab. Fraskilte omfatter både fraskilte og ophævet partnerskab. Enker omfatter både enker og længstlevende af to partnere.

Da hovedparten af befolkningen i de ældre aldersgrupper er gifte, er det ikke overraskende, at beskæftigelsesfrekvenserne for de gifte er tæt på beskæftigelsesfrekvenserne for alle i aldersgruppen.

1.8. Selvstændige og lønmodtagere

Det fremgår af tabel 10, at selvstændige udgør en væsentlig større andel af beskæftigelsen for de ældre. For de 30-54-årige er det således kun 10 pct. af de beskæftigede, som er selvstændige, mens der er tale om en fjerdedel for de 60-66-årige og næsten halvdelen af de 67-74-årige.

Selvstændige trækker sig tilbage senere

Tallene i tabel 10 indikerer, at selvstændige har en tendens til at trække sig tilbage senere end lønmodtagere. Det kan både skyldes, at selvstændige har mindre lyst til at holde op med at arbejde, men også at selvstændige i mindre grad end lønmodtagere har erhvervet sig rettigheder til tilbagetrækningsordninger og pensioner.

Tabel 10. **Beskæftigede fordelt på lønmodtagere og selvstændige**

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Lønmodtagere	90	86	75	51
Selvstændige ⁴	10	14	25	49
I alt	100	100	100	100
	1.000 personer			
Antal beskæftigede i alt	1 647	266	104	19

⁴ Medarbejdende ægtefæller er inkluderet i selvstændige

1.9. Antal år på nuværende arbejdsplads

26 pct. af de 60-66-årige har været mere end 30 år på deres arbejdsplads

I tabel 11 er de beskæftigede fordelt efter, hvor længe de har været på deres nuværende arbejdsplads. Der er her nogle naturlige forskelle mellem aldersgrupperne for de meget lange ansættelsesforløb. F.eks. er det ikke overraskende, at det kun er 2 pct. af de beskæftigede 30-54-årige, som har været mere end 30 år på deres nuværende arbejdsplads, mens den tilsvarende andel for 60-66-årige og 67-74-årige er henholdsvis 26 pct. og 36 pct.

Tabel 11. **Antal år på nuværende arbejdsplads**

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
0- 5 år	49	22	20	22
6-10 år	18	14	11	13
11-20 år	21	24	21	13
21-30 år	10	22	20	10
31-40 år	2	16	21	18
Mere end 40 år	0	1	5	18
Uoplyst	1	0	1	5
Alle	100	100	100	100
	1.000 personer			
Antal beskæftigede i alt	1 647	266	104	19

Det er først og fremmest for kategorien 0-5 år, at en sammenligning mellem de forskellige aldersgrupper er særlig interessant. Andelen i denne kategori fortæller noget om mulighederne for at starte i et helt nyt job for de forskellige aldersgrupper.

20 pct. af de 60-66-årige har højest været 5 år på deres arbejdsplads

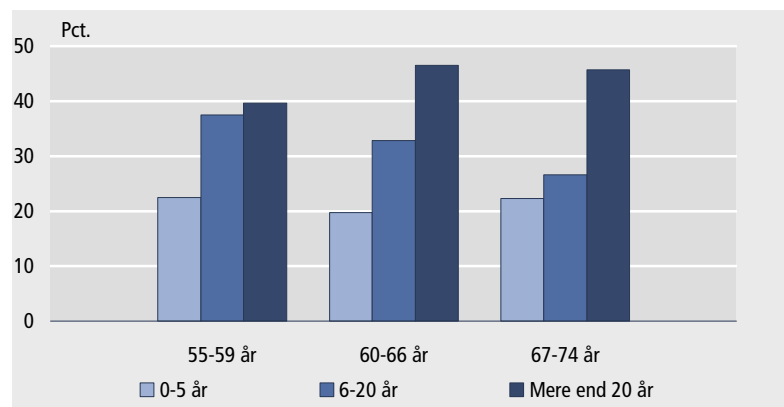
Det bemærkes, at der er en tydelig forskel mellem 30-54-årige og de tre andre aldersgrupper for kategorien 0-5 år på nuværende arbejdsplads. For de 30-54-årige er det næsten halvdelen, som findes i denne kategori, mens niveauet ligger omkring 20 pct. for alle de tre andre aldersgrupper.

59.000
55-59-årige
har højest været
5 år på deres
arbejdsplads

For alle de beskæftigede 55-59-årige, der højest har været 5 år på deres nuværende arbejdsplads, gælder det, at de har været over 50 år, da de fik deres nuværende arbejde. Det drejer sig om 22 pct. af de beskæftigede 55-59-årige eller 59.000 personer. For de 60-66-årige har 20 pct. af de beskæftigede svarende til 21.000 personer været mindst 55 år, da de fik deres nuværende arbejde. Endelig har 22 pct. af de beskæftigede 67-74-årige svarende til 4.000 personer været mindst 62 år, da de startede i deres nuværende arbejde.

Hvorvidt der er tale om en høj andel, når ca. 20 pct. af de beskæftigede mellem 55 og 67 år, har fået deres nuværende arbejde inden for de sidste 5 år, er et åbent spørgsmål. Umiddelbart lyder det positivt og peger i retning af, at alderen i mange tilfælde ikke er en hindring for at finde nyt arbejde. Man skal imidlertid være opmærksom på, at der kun ses på en andel af de beskæftigede ældre. Ældre, som er arbejdsløse eller har trukket sig helt tilbage fra arbejdsstyrken pga. problemer med at finde arbejde, indgår ikke i tallene i tabel 11. Det eneste, der kan konkluderes ud fra tallene er derfor, at det lykkes mange at finde nyt arbejde efter de er fyldt 50 år. Hvor stor en del den succesfulde gruppe af ældre udgør i forhold til alle de ældre, der prøver at finde nyt arbejde, kan ikke forklares ud fra nærværende materiale.

Figur 6. Andel af beskæftigede med henholdsvis 0-5 år, 6-20 år og mere end 20 år på nuværende arbejdsplads

1.10. Uddannelse inden for de sidste 4 uger

I arbejdskraftundersøgelsen bliver alle interviewede personer spurgt, om de har deltaget i nogen former for kurser eller uddannelse inden for de sidste 4 uger. Der kan både være tale om deltagelse i en formel uddannelse, aftenskoler, kurser på arbejdspladsen og lignende.

Tabel 12 viser omfanget af deltagelse i uddannelse i de sidste 4 uger for beskæftigede i de tre aldersgrupper 30-54-årige, 55-59-årige og 60-66-årige. De beskæftigede 67-74-årige, som deltog i uddannelse, udgør en så lille andel af de interviewede personer, at det ikke giver statistisk mening at vise tallene for denne gruppe.

Kun lille forskel mellem aldersgrupperne

For 30-54-årige deltog 12 pct. af de beskæftigede i en eller form for uddannelse inden for de sidste 4 uger. For 55-59-årige og 60-66-årige er den tilsvarende andel henholdsvis 11 pct. og 10 pct. Forskellen er således ikke stor blandt de tre betragtede aldersgrupper.

Tabel 12. Uddannelse inden for de sidste fire uger for beskæftigede

	30-54 år	55-59 år	60-66 år
	pct.		
Deltog i uddannelse	12	11	10
Deltog ikke i uddannelse	83	87	90
Uoplyst	4	1	1
Alle	100	100	100
	1.000 personer		
Antal beskæftigede i alt	1 647	266	104

Men andelen med videreuddannelse i nuværende arbejde som formål falder med alderen

Tabel 13 hænger tæt sammen med tabel 12. Her er de beskæftigede, som deltog i uddannelse underopdelt på formål med uddannelse. Der er med hensyn til formål klare forskelle mellem aldersgrupperne. Videreuddannelse/opkvalificering i nuværende job er det dominerende formål for alle aldersgrupper, men det bemærkes at andelen kun er 69 pct. for 60-66-årige mod henholdsvis 88 pct. og 84 pct. for 30-54-årige og 55-59-årige.

Da andelen i uddannelse for 60-66-årige beskæftigede samtidig er lidt mindre end de andre aldersgruppers, kan det udledes, at det er en klart mindre del af de 60-66-årige beskæftigede, som modtager videreuddannelse/opkvalificering i deres nuværende job i forhold til 30-54-årige og 55-59-årige. Om det skyldes, at de beskæftigede 60-66-årige ikke tilbydes uddannelse på deres arbejde i samme omfang, er svært at vurdere. Folks egen vilje til at deltage i uddannelse samt den højere andel af selvstændige og generelt lavere ugentlige arbejdstid blandt 60-66-årige beskæftigede er forhold, som også kan spille en rolle.

Tabel 13. Formål med uddannelse for beskæftigede som deltog i uddannelse inden for de sidste fire uger

	30-54 år	55-59 år	60-66 år
	pct.		
Videreuddannelse/opkvalificering i nuværende arbejde	88	84	69
Fornøjelse, interesse	9	11	31
Andet	3	5	0
Alle	100	100	100
	1.000 personer		
Antal beskæftigede i uddannelse	202	30	10

De uddannelsesforløb, der kategoriseres med fornøjelse og egen interesse som hovedformålet, består typisk af aftenskolekurser. At relativt flere 60-66-årige angiver fornøjelse, interesse som formål skyldes formodentlig, at de beskæftigede 60-66-årige generelt arbejder færre timer om ugen og derfor har mere fritid og overskud til at deltage i kurser af egen interesse end deres yngre kolleger.

2. De ældre uden for arbejdsstyrken

Dette afsnit handler om personer uden for arbejdsstyrken. Denne gruppe omfatter alle de mennesker, som ikke er beskæftigede, og som ikke er kategoriseret som arbejdsløse. I arbejdskraftundersøgelsen anvendes de såkaldte ILO (International Labour Organization) kriterier for definition af arbejdsløshed. Ud over at være uden arbejde skal man for at være arbejdsløs ifølge ILO have søgt arbejde inden for de sidste fire uger, og man skal kunne tiltræde et job med to ugers varsel. Dette afsnit beskæftiger sig derfor med de personer, som ikke er beskæftigede og som enten ikke har søgt arbejde inden for de sidste fire uger eller ikke kan tiltræde et arbejde med to ugers varsel.

2.1. Ønske om arbejde

Alle personer, som ikke er beskæftigede, bliver i arbejdskraftundersøgelsen spurgt om de ønsker et arbejde. I tabel 14 er det vist, hvor stor en andel af personer uden for arbejdsstyrken, som oplyser, at de gerne vil have et arbejde. De, som gerne vil have et arbejde, er i tabellen slået sammen med gruppen, som er uafklarede om, hvorvidt de vil have et arbejde eller ej.

Der er også her tale om naturlige forskelle mellem de forskellige aldersgrupper. For 60-66-årige og 67-74-årige vil stort set alle uden for arbejdsstyrken have trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, mens der for de 30-54-årige og 55-59-årige i højere grad kan være tale om personer, som mod eget ønske er havnet uden for arbejdsstyrken.

Tabel 14. Ønske om arbejde for personer uden for arbejdsstyrken

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Vil gerne have et arbejde ⁵	24	9	2	1
Vil ikke have et arbejde	76	91	98	99
Alle uden for arbejdsstyrken	100	100	100	100
	1.000 personer			
I alt uden for arbejdsstyrken	211	77	271	285

⁵ 'Ved ikke' er inkluderet i 'vil gerne have arbejde'

*Kun 12.000
55-66-årige
uden for
arbejdsstyrken
ønsker at arbejde*

Da kun henholdsvis 2 pct. af de 60-66-årige og 9 pct. af de 55-59-årige uden for arbejdsstyrken gerne vil have arbejde, tyder det ikke umiddelbart på, at der er store arbejdskraftreserver gemt i disse aldersgrupper. I antal personer er det således kun ca. 12.000 blandt de 55-66-årige uden for arbejdsstyrken, som gerne vil have arbejde.

2.2. Årsag til ikke at søge arbejde

De personer uden beskæftigelse, som ikke har søgt arbejde, og som således per definition er uden for arbejdsstyrken, spørges om årsagen til, at de ikke har søgt arbejde. Tabel 15 viser en fordeling af disse årsager for 30-54-årige, 55-59-årige og 60-66-årige.

De fleste 60-66-årige, som ikke har søgt job, er på tilbage-trækningsordninger

Det ses, at 95 pct. af de 60-66-årige som ikke har søgt arbejde, enten er på førtidspension, efterløn eller alderspension. De kan således betragtes som tilbagetrukkede. For 55-59-årige er årsagerne mere spredte, men stadig er det næsten trefjerdedele, som er enten på førtidspension, overgangsydelse eller alderspension.

Egen sygdom, handicap eller personlige eller familiemæssige forpligtelser er årsagen til ikke at have søgt arbejde for 30 pct. af de 30-54-årige, 16 pct. af de 55-59-årige og 4 pct. af de 60-66-årige uden for arbejdsstyrken. Personer uden for arbejdsstyrken er for de 30-54-årige og 55-59-åriges vedkommende mere marginaliserede grupper sammenlignet med de 60-66-årige. For over 60-årige er det således ikke unormalt at have trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Personer med helbredsmæssige problemer og personlige forpligtelser vil derfor udgøre en lavere andel for de 60-66-årige uden for arbejdsstyrken, mens hovedparten vil være folk, som har trukket sig tilbage på normal vis.

Tabel 15. **Årsag til ikke at have søgt arbejde for personer uden for arbejdsstyrken**

	30-54 år	55-59 år	60-66 år
	pct.		
Egen sygdom, handicap	14	7	1
Personlige eller familiemæssige forpligtelser	16	9	3
Er på eller søger førtidspension	41	44	20
Er på eller søger efterløn/overgangsydelse/ alderspension	4	30	75
Andre årsager	26	10	1
Alle	100	100	100
	1.000 personer		
I alt uden for arbejdsstyrken	215	79	271

2.3. Uddannelsesniveau

Andelen af lavt uddannede er høj

Tabel 16 viser, hvordan personer uden for arbejdsstyrken fordeler sig med hensyn til uddannelsesniveau. Her er fordelingen ikke overraskende meget anderledes i forhold til de beskæftigede i tabel 6, idet lavt uddannede dominerer for personer uden for arbejdsstyrken.

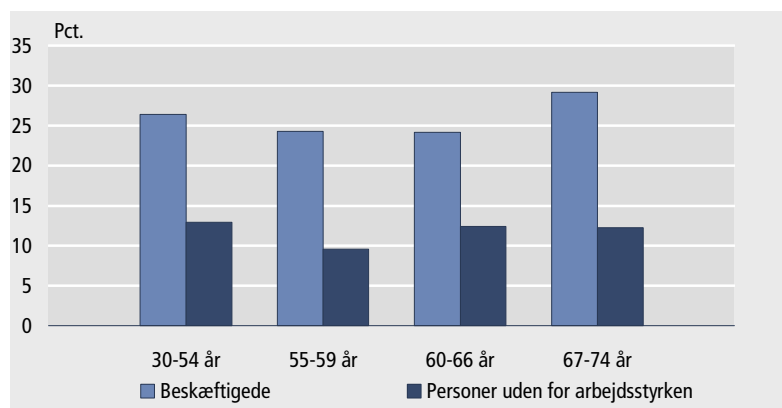
Tabel 16. Uddannelsesniveaue for personer uden for arbejdsstyrken

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Grundskoleniveau, 1.-10. klasse	38	38	37	45
Gymnasialt niveau, 10.-12. udd.år	43	48	46	39
KVU ⁵ , 13.-14. udd.år	6	5	4	4
MVU ⁵ , 15.-16. udd.år	11	8	10	8
LVU ⁵ , 17.-18. udd.år	2	2	2	4
Alle	100	100	100	100
	1.000 personer			
I alt uden for arbejdsstyrken	223	80	271	285

⁵ KVU er Kort videregående uddannelse. MVU er mellemlang videregående uddannelse. LVU er lang videregående uddannelse.

I figur 7 er vist andelen med enten en lang eller mellemlang videregående uddannelse for både de beskæftigede og personer uden for arbejdsstyrken.

Figur 7. Andel med en lang eller mellemlang videregående uddannelse blandt beskæftigede og personer uden for arbejdsstyrken

Andelen med en lang eller mellemlang uddannelse er dobbelt så høj for de beskæftigede

Det er tydeligt, at beskæftigede og personer uden for arbejdsstyrken er to meget forskellige grupper. Andelen med en lang eller mellemlang videregående uddannelse er således dobbelt så høj eller mere for beskæftigede i forhold til personer uden for arbejdsstyrken. For de 60-66-årige er der f.eks. 24 pct. med en lang eller mellemlang videregående uddannelse, mens andelen for personer uden for arbejdsstyrken i samme aldersgruppe kun er 12.

2.4. Uddannelse inden for de sidste 4 uger

Ligesom de beskæftigede spørges personer uden for arbejdsstyrken, om de har deltaget i uddannelse eller kurser inden for de sidste 4 uger. Den store forskel på de to grupper er naturligvis, at personer uden for arbejdsstyrken ikke deltager i kurser på deres arbejde.

På samme måde som for de beskæftigede er der to tabeller. Tabel 17 viser omfanget af uddannelse og tabel 18 fordelingen af formål.

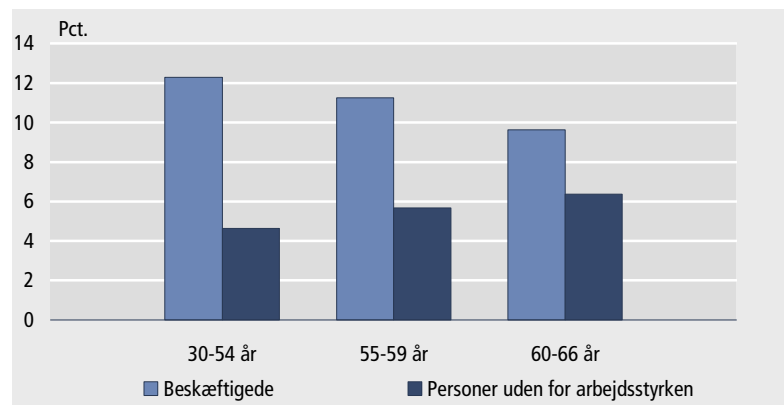
Tabel 17. Uddannelse inden for de sidste fire uger for personer uden for arbejdsstyrken

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Deltog i uddannelse	5	6	6	5
Deltog ikke i uddannelse	75	91	92	95
Uoplyst	20	4	1	1
Alle	100	100	100	100
	1.000 personer			
I alt uden for arbejdsstyrken	223	80	271	285

Ca. 5 pct. deltog i uddannelse

Af tabel 17 fremgår det, at andelen som deltog i uddannelse ligger på 5-6 pct. for alle aldersgrupper uden for arbejdsstyrken. Figur 8 sammenligner andelen i uddannelse for henholdsvis beskæftigede og personer uden for arbejdsstyrken.

Figur 8. Andele i uddannelse inden for de sidste 4 uger

Beskæftigede deltager i uddannelse i højere grad end personer uden for arbejdsstyrken, men det ses at forskellen indsnævres med alderen.

Formålet er egen interesse for næsten alle over 60 år

Tabel 18 viser, at formålet med uddannelse er fornøjelse eller interesse for næsten alle de 60-66-årige og 67-74-årige uden for arbejdsstyrken, som deltog i uddannelse inden for de sidste 4 uger.

Sammenholdes resultaterne i tabel 17 og 18 med de beskæftigedes tilsvarende resultater i tabel 12 og 13, kan det udledes, at 3 pct. af de beskæftigede 60-66-årige deltog i uddannelse med fornøjelse som formål, mens hele 6 pct. af de 60-66-årige uden for arbejdsstyrken var i uddannelse for deres egen fornøjelses skyld.

Tabel 18. Formål med uddannelse for personer uden for arbejdsstyrken som deltog i uddannelse inden for de sidste 4 uger

	30-54 år	55-59 år	60-66 år	67-74 år
	pct.			
Fornøjelse, interesse	41	78	97	96
Andet	59	22	2	2
Alle	100	100	100	100
	1.000 personer			
Antal personer uden for arbejdsstyrken i uddannelse	10	5	17	13

2.5. Efterlønsmodtagere

Mulighed for beskæftigelse som efterlønsmodtager

Med den nye efterlønsordning, som blev indført 1. juli 1999, er mulighederne for at arbejde ved siden af efterløn blevet forbedret væsentligt. Selv om efterlønnen er en tilbagetrækningsordning, er det det derfor muligt samtidig at være i beskæftigelse. I arbejdskraftundersøgelsen vil en efterlønsmodtager med blot få timers ugentligt arbejde blive opfattet som beskæftiget og ikke som værende uden for arbejdsstyrken.

Tabel 19 viser antallet af efterlønsmodtagere blandt mænd og kvinder opdelt på beskæftigede og ikke beskæftigede. Desuden fremgår andelen af efterlønsmodtagere i beskæftigelse samt den gennemsnitlige normale arbejdsuge for beskæftigede efterlønsmodtagere.

Tabel 19. Efterlønsmodtagere

	Mænd	Kvinder	I alt
	1.000 personer		
Beskæftigede	6	4	10
Uden beskæftigelse	79	80	159
Efterlønsmodtagere i alt	85	84	169
	pct.		
Andel efterlønsmodtagere i beskæftigelse	7	5	6
	timer		
Normal arbejdsuge for beskæftigede efterlønsmodtagere	8	6	7

6 pct. af efterlønsmodtagerne er i beskæftigelse ...

Ifølge arbejdskraftundersøgelsen var der i alt 169.000 efterlønsmodtagere i 2002. Heraf var 10.000 beskæftigede fordelt på henholdsvis 6.000 mænd og 4.000 kvinder. Det svarer til, at 6 pct. af alle efterlønsmodtagere var i beskæftigelse.

... og arbejder i gennemsnit 7 timer om ugen

For de beskæftigede efterlønsmodtagere arbejdede mænd og kvinder i gennemsnit henholdsvis 8 timer og 6 timer om ugen. For begge køn er gennemsnittet 7 timer om ugen.

Kun få ønsker at arbejde

Af tabel 20 fremgår det at kun 2.000 ud af de i alt 159.000 efterlønsmodtagere uden arbejde ønskede at arbejde. Det svarer til kun 1,3 pct.

Tabel 20.

Ønske om arbejde for efterlønsmodtagere

	Mænd og kvinder i alt
	1.000 personer
Efterlønsmodtagere uden arbejde, som ønsker arbejde	2
Efterlønsmodtagere uden arbejde i alt	159

3. Datagrundlag og metode

- EU-undersøgelse* Arbejdskraftundersøgelsen gennemføres som den danske del af de EU-harmoniserede Labour Force Surveys, som gennemføres i alle EU-lande samt EU-ansøgerlande.
- Kilder* Arbejdskraftundersøgelserne baseres på kvartalsvise udsnit på ca. 16.600 personer af befolkningen i alderen 15-74 år. De 67-74-årige har kun indgået i arbejdskraftundersøgelsen fra 1. kvartal 2001, og der har indtil *De ældre og arbejdsmarkedet* ikke været offentliggjort resultater for denne aldersgruppe.
- Metode* En udtrukket person deltager i to på hinanden følgende kvartaler samt i et kvartal et år senere. I arbejdskraftundersøgelserne stilles en række spørgsmål om befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet samt arbejdsmarkedsforhold i øvrigt. Telefoninterview gennemføres hver uge gennem hele kvartalet. Personer, der ikke kan kontaktes pr. telefon, får tilsendt et spørgeskema med anmodning om at udfylde og indsende skemaet. Man kan læse mere om arbejdskraftundersøgelserne på Danmarks Statistiks hjemmeside, www.dst.dk/varedeklaration.
- Hovedresultaterne fra arbejdskraftundersøgelsen publiceres kvartalsvist i serien *Arbejdsmarked* (Statistiske Efterretninger).
- Stikprøve-usikkerhed* Som andre undersøgelser, der er baseret på interview med et udsnit af befolkningen, er også arbejdskraftundersøgelsens resultater behæftet med en vis usikkerhed. Selvom usikkerheden er søgt begrænset ved en efterstratifikation- og opregningsprocedure, bør man være varsom ved fortolkningen af mindre forskelle.